HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בגלעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי ואיכא למימר דאגלעד קאי ומאי שני שני לגלעד כלומר בן בנו כדכתיב [במדבר כז] בן חפר בן גלעד הרי ג' חלקים ב' חלקי בכורה וחלק נלפחד עצמו שהיה מיוצאי מצרים. והאי דלא קאמיב במתני' ד' חלקים שהיה להם לבנות נלפחד כדכתיב (יהושע יז) ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות ואחבע דידהו דהוה להו חד אחא דאבא (ו) ונטלו חלק בנכסיו כדאמרי' בגמ' [קיח:] היינו טעמא דלא הוה משמע לן מידי דהא כבר אשמועינן דבא הבן הרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי האב ואי לאשמועינן דליואלי מצרים נתחלקה הארץ הא אשמעינן לה מדנטלו חלק נלפחד בשביל שהיה מיוצאי מצרים אבל בהני ג' חלקים דקתני אשמועינן תלתא מילי דליואלי מצרים נתחלקה הארץ ובא הבן היא כבן לירש עם האחין וארץ ישראל מוחזקת היא ליואלי מצרים ונטל בה בכור פי שנים: **גמ' ליואלי מצרים נתחלקה הארץ.** כלומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ כפי חשבון של יואלי מצרים שנטלוה בתורת ירושה מאבותיהם לפי חשבון הראשון שנמנו בשנה שניה לצאתם ממצרים נתחלקה הארץ כאילו ירשוה הן עצמן ומי שהיה לו עתה בביאת הארץ בן אחד נטל כל חלקו ומי שהיו לו עשרה בנים נמי לא נטלו בין כולם אלא חלק אחד: **שנאמר.** בפנחס בבאי הארץ באותו מנין דערבות מואב דכתיב בהו (ו) ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן וגו': **לשמות מטות אבותם.** של אלה שנמנו ביציאת מצרים יטלו אלו לבאותן יחלקו הנחלה ואלו אשר קמו תחתיהן יירשום. ולקמן [ע"ב] מפרש מנלן דהאי אבותם ביואלי מצרים קאמר: **אלה אחלק.** דכתיב לעיל אלה פקודי בני ישראל שם מאות אלף וחלף שבע מאות ושלשים וסמיך ליה וידבר ה' אל משה לאמר לאלה תחלק הארץ אלמא לבאי הארץ נתחלקה הארץ אבל לא לא לטפלים שיצאו פחות מבן כ' שלא נטלו חלק בארץ לא הם ולא בניהם אלא בזכות מוריהן ואם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים כגון שלא היה להם אב ולא דוד ואם שמתו במדבר בלא בנים אז לא נטלו חלק בארץ. ובסיפרי [ריש פנחס] כתב מה ת"ל לאלה תחלק הארץ (ז) מפני כשרים וקדושים כלומר לאפוקי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה ואפילו בניהן אינן זוכין בה בשביל אביהן אלא בזכות זקניהם אם היו מיוצאי מצרים כדאמרינן לקמן [ע"ב] בני מרגלים ומתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן: **נבאי הארץ נתחלקה הארץ.** ולא ליואלי מצרים דאין הולכין אחר היוצאין אלא אחר הנכנסים דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי הוה אזלינן בתר יואלי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו העשרה נוטלין י' חלקים והאחד נוטל חלק אחד: **אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם.** דמשמע דאחר יואלי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה. ומפרש ואזיל דלהכי אהני לשמות מטות אבותם יתחלו דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון י"א חלקים בארץ מחלקין אותה ביניהן לפי חשבון מטות אבותם כאילו ליואלי מצרים דהיינו ראובן ושמעון אבותם נתחלקו הני י"א חלקים וכגון דהנהו יואלי מצרים היו בני עשרים דומיא דבאי הארץ דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני כ' כדכתיב לאלה והבנים אינן כי אם שלוחים בעצמן להביא לשניהן י"א חלקים וחוזרין ראובן ושמעון ומוריתן לבניהן בניו של ראובן נוטלין מחצה מי"א חלקים ובנו של שמעון נוטל מחצה. והכי תניא בתוספתא (פ"ז ה"ג) כיצד שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לאחד יש לו ט' בנים ולאחד יש לו בן אחד ולפניהם בית ה' כורין דהיינו י' לתכין תשעה נטלו לתן לתן ט' לתכין והאחד נטל לתן החזירום לאבותיהם וחזרו האבות והורישום לבניהן ט' אחין נטלו מחצה שהן כוריים ואחי ואחד נטל מחצה שהן כוריים ואחי וזהו שאמרו בכל מקום חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין הלעה של בר"ייתא בסיפרי [ריש פנחס] שינה הכתוב הנחלה זו מכל נחלות שבתורה שכל נחלות שבתורה חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים ואם תאמר כמשל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר לזה לו בן אחד ולזה לו ג' בנים ויצאו לגורן זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והוליכו אצל אביהן וחזרו וחלקו בשוה כיוצא בו אתה אומר בבאי הארץ זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והורישו את אבותיהן וירשו מתים את חיין וחזרו וחלקו בשוה כדפרישית לעיל. והשתא מתוקמי שני קראי לאלה תחלק הארץ אשמועינן שיטול כל אחד חלק אחד ואהני לשמות מטות אבותם לענין חלוקה לחלוק ביניהן מה שנטלו כאילו ליואלי מצרים אבותיהם נתחלקו הנהו חלקים שנטלו ונוטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן: **שני אחין להנים.** והתנו ביניהן לחלוק כל התרומות הניתנות לשניהן בשוה: לאלו

גמ' תנן כמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דתניא ר' יאשיה אומר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ שנא' [1] לשמות מטות אבותם ינחלו אלא מה אני מקיים [2] לאלה תחלק הארץ בנחלה לאלה כאלה להוציא את הטפלים ר' יונתן אומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ שנאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם ינחלו משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם שכל נחלות שבעולם חיין יורשין מתים וכאן מתים יורשין חיין אמר רבי אמשול לך משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר אחת לאחד יש לו בן אחד ואחד יש לו שני בנים והלכו לגורן זה שיש לו בן אחד נוטל חלק אחד וזה שיש לו שני בנים נוטל שני חלקים ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה רבי שמעון בן אלעזר אומר לאלו

ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה. כדפירוש מומש פרש"י דמחזירין אצל אבי אביהן ורוצה לפרש אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים ונלאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה בנים והשתא כשמחזירין לאבי אביהן יש לחזור ולחלוק בשוה שמכאן באין לו לירש לזה יותר מלזה שאם לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא אבותיהן עצמן למה יחלקו בשוה כשמחזיר כל אחד לאביו הלא כל אב יחזיר ויורש לבניו ולא לבני אחיו והא דקאמר הכא משל לב' אחים כהנים ואין מזכיר אביהן לא נקטינהו אלא למשל בעלמא וקשה לפירוש זה היה למיכתב לשמות מטות אבות אבותם דכשאין אבי אבות אלא אבות לבדם לא נפקא מינה מידי בחזרה [א] ועוד בתוספתא שהביא רבינו שמואל לא קתני אלא שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לזה יש לו ט' וכו' ולא קתני שני אחין ואביהן ונראה לריב"א דגזרת הכתוב הוא כשמחזירין אצל אביהן שחולקין אותו שני אחין בשוה [ב] אע"ג דבעלמא אין הדין כך הכא גזרת הכתוב מהנך שני מקראות ודקאמר מתים יורשים את החיים לא כדין ירושה ממש אלא כעין ירושה [ג] ול"ת מאי נפקא מינה בין למאן דאמר ליואלי מצרים נתחלקה הארץ בין למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה דהשתא כשמחזירין כל בני הארץ לאבותיהן כל מה שנטלו והאבות יחלקו בשוה הרי הוא כאילו ליואלי מצרים נתחלקה וי"ל דדוקא כשהן אחין חוזרין וחולקין בשוה אבל אם אינן אחין לא ואם זה תשעה בנים וזה אחד זה נוטל ט' לתכיס וזה נוטל לתך [ד] אחד אבל למאן דאמר ליואלי מצרים כולן נוטלין בשוה והא דפ"ה דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי אזלינן בתר יואלי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו י' נוטלים עשרה והאחד נוטל חלק אחד לא מיירי בראובן ושמעון אחים דא"כ גם למ"ד לבאי הארץ היו חולקין בשוה אלא נכרים הם ור"ת מפרש דכשהבנים מחזירין לאבותיהן כל אבות ישראל חולקין בשוה ונפקא מינה בין למ"ד ליואלי מצרים בין למ"ד לבאי הארץ לענין טפלים שאם היו האבות בני עשרים מיואלי מצרים ומתו במדבר ובניהן כשנכנסו לארץ כולם טפלים או נשים כבנות נלפחד למאן דאמר ליואלי מצרים נתחלקה היו נוטלין ולמ"ד לבאי הארץ לא היו נוטלים כלום או איפכא אם יצאו ממצרים טפלים ולא אבות וכשבאו לארץ היו בני עשרים או הם או בניהם למאן דאמר לבאי הארץ נוטלין ולמאן דאמר ליואלי מצרים אין נוטלין וקשיא לריב"ם דלשמות מטות אבותם משמע אחין דוקא דבכל מקום קורא לאחין לאבות כגון לא יומתו אבות על בנים ומפקינן (סנהדרין דף מ:) דבן אחיו פסול לו לעדות וגם מבנים לא יומתו על אבות נפקא לן (שם) דאחי האב פסול וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות ולא אצל אבי אביהן ועוד דמשמע דאחר יואלי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה. ומפרש ואזיל דלהכי אהני לשמות מטות אבותם יתחלו דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון י"א חלקים בארץ מחלקין אותה ביניהן לפי חשבון מטות אבותם כאילו ליואלי מצרים דהיינו ראובן ושמעון אבותם נתחלקו הני י"א חלקים וכגון דהנהו יואלי מצרים היו בני עשרים דומיא דבאי הארץ דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני כ' כדכתיב לאלה והבנים אינן כי אם שלוחים בעצמן להביא לשניהן י"א חלקים וחוזרין ראובן ושמעון ומוריתן לבניהן בניו של ראובן נוטלין מחצה מי"א חלקים ובנו של שמעון נוטל מחצה. והכי תניא בתוספתא (פ"ז ה"ג) כיצד שני אחין שהיו מיואלי מצרים לאחד יש לו ט' בנים ולאחד יש לו בן אחד ולפניהם בית ה' כורין דהיינו י' לתכין תשעה נטלו לתן לתן ט' לתכין והאחד נטל לתן החזירום לאבותיהם וחזרו האבות והורישום לבניהן ט' אחין נטלו מחצה שהן כוריים ואחי ואחד נטל מחצה שהן כוריים ואחי וזהו שאמרו בכל מקום חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים ואם תאמר כמשל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר לזה לו בן אחד ולזה לו ג' בנים ויצאו לגורן זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והוליכו אצל אביהן וחזרו וחלקו בשוה כיוצא בו אתה אומר בבאי הארץ זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והורישו את אבותיהן וירשו מתים את חיין וחזרו וחלקו בשוה כדפרישית לעיל. והשתא מתוקמי שני קראי לאלה תחלק הארץ אשמועינן שיטול כל אחד חלק אחד ואהני לשמות מטות אבותם לענין חלוקה לחלוק ביניהן מה שנטלו כאילו ליואלי מצרים אבותיהם נתחלקו הנהו חלקים שנטלו ונוטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן: **שני אחין להנים.** והתנו ביניהן לחלוק כל התרומות הניתנות לשניהן בשוה:

לשמות מטות אבותם יתחלו. כלומר על שם אותן שיצאו ממצרים מחלקין ארץ ישראל וכיצד שאם הוציא אחד ממצרים י' בנים ומתו ה' במדבר בלא בן ונשתיירו ה' אותן ה' שנשתיירו יטלו י"א חלקים אחד בשביל אביהם וה' חלקים בשביל אחיהן שמתו וה' חלקים בשביל עצמן ואם יצא [עם] ה' ושוב נולדו לו ה' במדבר ונכנסו י' לארץ לא יטלו אלא ששה חלקים חלק חמשה בנים וחלק אביהן שיצאו ממצרים: אלא מה אני מקיים. הא דכתיב בפרשת פנחס לאחר שנמנו מבן עשרים שנה לאלה תחלק הארץ וגו'. דמשמע דלהני דלא יצאו ממצרים נתחלקה הארץ דהוו מבן כ' שנה ומעלה. הא אתא לאשמועינן לאלה כאלה. כשם שאלו שנמנו הן בני כ' שנה ומעלה כך הללו שירשין שנוטלין בשביל יוצאי מצרים צריכין שיהו מבן כ' שנה: להוציא את הטפלים. קטנים שנכנסו לארץ שאין חולקים להם ולעולם ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואי איתנייהו שקלי בשביל עצמן ואי אמרת היכי אמרת דאיתנייהו הא כתיב במדבר הזה יתמו יפלו פגריכם הא אמר לקמן דלא נגזרה גזירה לא על פחות מבן כ' ולא על יותר מבן ס' ואי דליתנייהו שקלי במקומן הנך דבן עשרים שנה ומעלה. ור' יונתן אמר לבאי הארץ. ממש לאותן שנכנסו לארץ נתחלקה הארץ דשקלי בשביל עצמן ולא שקלי בשביל אביהם או אחיהן שיצאו ממצרים שמתו שנאמר לאלה תחלק הארץ אלה דייק בשביל עצמו: אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם. דמשמע דבשביל אבות שיצאו ממצרים נוחלין: אלא משונה נחלה זו. כדדרש במשל לשני כהנים אחין שעדיין לא חלקו בנכסי אביהן לאחד היה לו בן אחד ולאחד היה לו ב' בנים ומתו הללו שני אחין בגורן קודם שחלקו זה שהיה לו בן אחד נטל אותו בן חלק אחד מתרומה זוה שהיו לו שני בנים נטלו ב' חלקים ומחזירין אצל אביהן ברשות אביהן הואיל והחזירום ברשות אביהם קנאם אביהם ביחד בשוה אע"פ שמתו דומה כמו שיורשים מאביהם וחוזרין ומורישין אותם להם וחולקין אותן בשוה דמי שיש לו בן אחד נוטל אותו בן חלק ומחצה ואותן שני בנים נוטלין חלק ומחצה ואף כאן אילו היו ב' אחין שיצאו ממצרים ולא חלקו עדיין נכסי אביהם והיה לאחד ד' בנים ולאחד י' בנים ובאו הבנים לארץ ונתנו להם בשביל עצמן י"ד חלקים ועכשיו כל אותן י"ד חלקים חוזרין אצל אביהן שמתו וחוזרין הבנים ויורשין אותו מאביהן מי שהיו לו ד' בנים נוטלין ז' חלקים ואידך י' בנים נוטלין ז' חלקים והיינו לשמות מטות אבותם דאף

(ו) במדבר כו,

תורה אור השלם

1 אֵךְ בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ:

במדבר כו נה

2 לְאֵלֶּה תֵחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת:

במדבר כו נג

הגהות הב"ח

(א) רש"ם ד"ה (כדף הקודם) ובסיה כו' חד אחא דאבא דמת ונטלו: (ב) ד"ה כאלה וכו' תחלק הארץ לכשרים כל"ל ומיהא מפני נמתק:

מוסף רש"י

וכאן מתים יורשין חיין. כיצד, שני אחים מיואלי מצרים שהיו להם בנים בבאי הארץ זה אחד וזה אבאם, האחד נטל חלק אחד והשלשה נטלו שלשה, שנאמר לאלה תחלק הארץ, מחזיר נחלתן אצל אבי אביהן וחולקו הכל בשוה, וזהו שנאמר לשמות מטות אבותם ינחלו, שאחר שנטלו הבנים חלקה לפי האבות שיצאו ממצרים, ואילו מתחילה חלקוה למנין יואלי מצרים לא היו נוטלין אלו אחד כנגד אלו שני חלקים, עכשיו נטלו אחד כנגד חלקים (במדבר כו נה).

מוסף תוספות

א. ר"פ: ועוד אם היה להם ביוצאי מצרים אבות ואבי אבות למה יניחו מלעשות החזרה לאבותיהן ועושים לאבי אביהם והרי הכתוב אומר לשמות מטות אבותם, ובזו י"ל שהדין נותן שתהא החזרה לראשון שבהם כי הוא עיקר ויוצאי יריכו טפלים לו ואין לבן כלום בחיי האב. ריטב"פ. ב. וצ"ל שלאחר שהחזירו הבנים אצל אבותיהן נעשו אבותיהן שותפין גמורים בכל מה שהחזירו בניהן להן ולפיכך כשהן מורישין אותן יורשין בשוה, ודוחק. ר"ן. ג. והא דקשה לו לרש"י ז"ל לפרש כיון דאין מחזירים אלא אצל אביהם, למה חולקים בשוה, כל אחד יחזיר כל נכסיו לבנו ולא לבן אחיו, ה"ג קשיא לפירושו למה יש להם להחזיר אצל אבי אביהם במקום אביהם והלא אביהם קודם לאבי אביהם לירש, אלא על כרחך גזירת הכתוב היא, ה"ג לפירוש רשב"ם ז"ל איכא למימר דגזירת הכתוב היא שהאבות יזכו למחצה זה שיש לו בן אחד כמו אותו שיש לו בנים הרבה, אע"פ שאין הדין כן אלא לקיים שני מקראות הללו. שימש"ק בשם תוס' הרא"ש. ד. ואינן מחזירין לאביהן שיחלוק עם אחי אביו אע"פ שהם מיוצאי מצרים אלא אחין דוקא חולקין בשוה מה שמחזירין ביניהם אצלם, דהכי משמע קרא לשמות מטות אבותם נטלו הבנים והאבות. רבינו יונה.